

Wageningen,
Lumen,
ecologische tuin
15.10.2009
11:29:18 uur

154

‘Natura 2000 is een zegen
voor de natuur’

Joop Schaminée, plantensocioloog

28.05.

09 Op 28 mei 2009 presenteerde Joop Schaminée de laatste delen van zijn boekenserie Europese natuur in Nederland.

Made by Alterra, 2000-2010

155

Als het even kan legt vegetatiesocioloog Joop Schaminée zijn wetenschappelijke waarnemingen uitvoerig vast. In schriftjes, in databanken, in publicaties voor tijdschriften en het liefst in mooi geïllustreerde boeken. Hij heeft er zo'n 25 op zijn naam staan. In het voorjaar van 2009 voltooide hij de serie 'Europese natuur in Nederland'.

door Astrid Smit

> Het zijn drie lijvige delen geworden over Hoog Nederland, Laag Nederland en Zee en kust, de laatste uitgave in de serie over Europese natuur in Nederland, de Natura 2000-gebieden. Samen beschrijven de prachtig geïllustreerde boeken de 165 natuurgebieden in ons land die de Europese Unie een beschermde status heeft gegeven. Waar deze Natura 2000-gebieden liggen, welke soorten en gemeenschappen erin voorkomen en welke wettelijke status ze hebben. 'De serie is in eerste instantie bedoeld voor beleidsmakers, projectontwikkelaars en natuurbeschermers', zegt Schaminée, die de boeken schreef samen met zijn collega John Janssen en kenner uit het veld. 'Maar eigenlijk willen we aan iedereen laten zien dat de natuur in Nederland werkelijk iets voorstelt.'

Schaminée is al van kinds af aan geïntrigeerd door de wereld van planten en dieren. In zijn ouderlijk huis had hij een van de kamers omgebouwd tot natuurmuseum.

Vriendjes en mensen uit de buurt mochten voor een dubbeltje komen kijken naar mammoetkiezen, vlinders en gedroogde planten. 'De fascinatie voor de natuur komt van binnenuit', vertelt Schaminée. 'Mijn ouders hadden geen tijd voor planten en dieren. Die waren te druk met ons café. Mijn vader was kastelein in een klein Limburgs dorp.' Als Schaminée in Nijmegen biologie gaat studeren, wordt hij direct gegrepen door de colleges van de beroemde plantensocioloog Victor Westhoff. 'Hij liet sprookjesachtige dia's zien van vochtige eikenbossen in Ierland. Toen wist ik dat ik vegetatiekundige wilde worden.' Een paar jaar later vertrekt hij voor Westhoff naar Frankrijk om promotieonderzoek te doen naar subalpiene heidegemeenschappen in het Centraal Massief. 'Westhoff en ik hebben veel samen gereisd. We hadden een bijzonder sterke band met elkaar, waren beiden gefascineerd door de schoonheid van de natuur om ons heen. Hij beschouwde mij als een soort zoon en droeg – al ver voor zijn overlijden in 2001 – grote delen van zijn bibliotheek aan mij over. Hij wilde dat ik zijn intellectuele erfgoed zou uitdragen.' Dat doet Schaminée, die sinds 2006 naast zijn werk bij Alterra ook de Westhoff-leerstoel bekleedt in Wageningen en Nijmegen, met verve. Eind jaren negentig publiceert hij samen met Anton Stortelder, Eddy Weeda en Victor Westhoff de vijfdelige serie 'De vegetatie van Nederland'. Hij heeft er tien jaar hard aan gewerkt. In de reeks worden

de 320 plantengemeenschappen van Nederland nauwkeurig gedocumenteerd en gedefinieerd. Uit welke soorten ze zijn opgebouwd, wat hun ecologie is en hoe ze moeten worden beheerd.

Over de verspreiding van de plantengemeenschappen schrijft Schaminée, wederom samen met Weeda en andere medewerkers, enkele jaren later de vierdelige boekenreeks 'Atlas van plantengemeenschappen in Nederland'. De Landelijke Vegetatiebank, een computerbestand waarin ruim 500 duizend vegetatieopnamen van de afgelopen tachtig jaar zijn bijeengebracht, was hierbij een belangrijke gegevensbron. 'Beide series zijn een soort Dikke van Dale voor beleidsmakers geworden', vertelt Schaminée.

'Daarmee hebben we het natuurbeleid – dat zwaar leunt op plantengemeenschappen – goed kunnen onderbouwen.' Al snel daarna krijgt hij de opdracht van het ministerie van LNV om de Habitatrictlijn van de Europese Unie naar begrijpelijk Nederlands te vertalen. Met de Habitatrictlijn wil Europa een netwerk van natuurgebieden met specifieke planten- en dierengemeenschappen beschermen.

De richtlijn onderscheidt meer dan tweehonderd habitattypen; van oude zuurminnende eikenbossen op zandgrond tot laaggelegen hooigraslanden. 'Het ministerie van LNV vroeg of wij wilden uitleggen wat precies werd bedoeld van die habitattypes. Doordat de documenten bol stonden met wetenschappelijke termen konden ze er niets mee.' En zo verschijnt het boek 'Habitattypen; Europese natuur in Nederland'.

De stap naar het beschrijven van alle 165 Natura 2000-gebieden in Nederland is vervolgens een kleine. Deze gebieden zijn namelijk aangewezen op basis van de

Habitatrictlijn – waarvan Schaminée inmiddels deskundige was geworden – en de Vogelrichtlijn, die gebieden met bedreigde vogelsoorten beschermt. Een deel van deze gebieden heeft Nederland overigens aan hem te danken. Schaminée is onafhankelijk expert van het European Topic Centre on Nature Conservation dat is belast met de implementatie van de gebieden. 'Aanvankelijk had Nederland 78 gebieden voorgesteld. Maar ik vond dat samen met een aantal andere experts onvoldoende. Uiteindelijk zijn het er voor de Habitatrictlijn meer dan 140 geworden', zegt hij met enige voldoening. Even nog vreesde hij dat Alterra's belangrijkste opdrachtgever, het ministerie van LNV, hem dat niet in dank zou afnemen. Die kreeg er immers een flinke zorgtaak bij. Maar dat viel alleszins mee: hij werd juist gevraagd te helpen bij de aanwijzing en begrenzing van die gebieden.

De Natura 2000-gebieden liggen grotendeels in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), het netwerk van natuurgebieden dat Nederland sinds 1990 opbouwt. 'Niet helemaal toevallig', aldus Schaminée. 'De EHS is goed opgezet. Een belangrijk verschil is echter dat de Natura-2000 gebieden een grotere beschermde status hebben. De EU ziet er via strenge regels op toe dat Nederland voor deze natuurgebieden zorg draagt. Natura 2000 is echt een zegen voor de natuur.'

Met de bijeengebrachte kennis in de Natura 2000-boeken, die op 28 mei 2009 werden gepresenteerd, kunnen beleidsmakers, projectontwikkelaars en beheerders verspilling van tijd, geld en energie voorkomen, aldus de vegetatiesocioloog. Als ze willen gaan bouwen, weten ze nu direct wat de waarde is van belendende natuurgebieden.

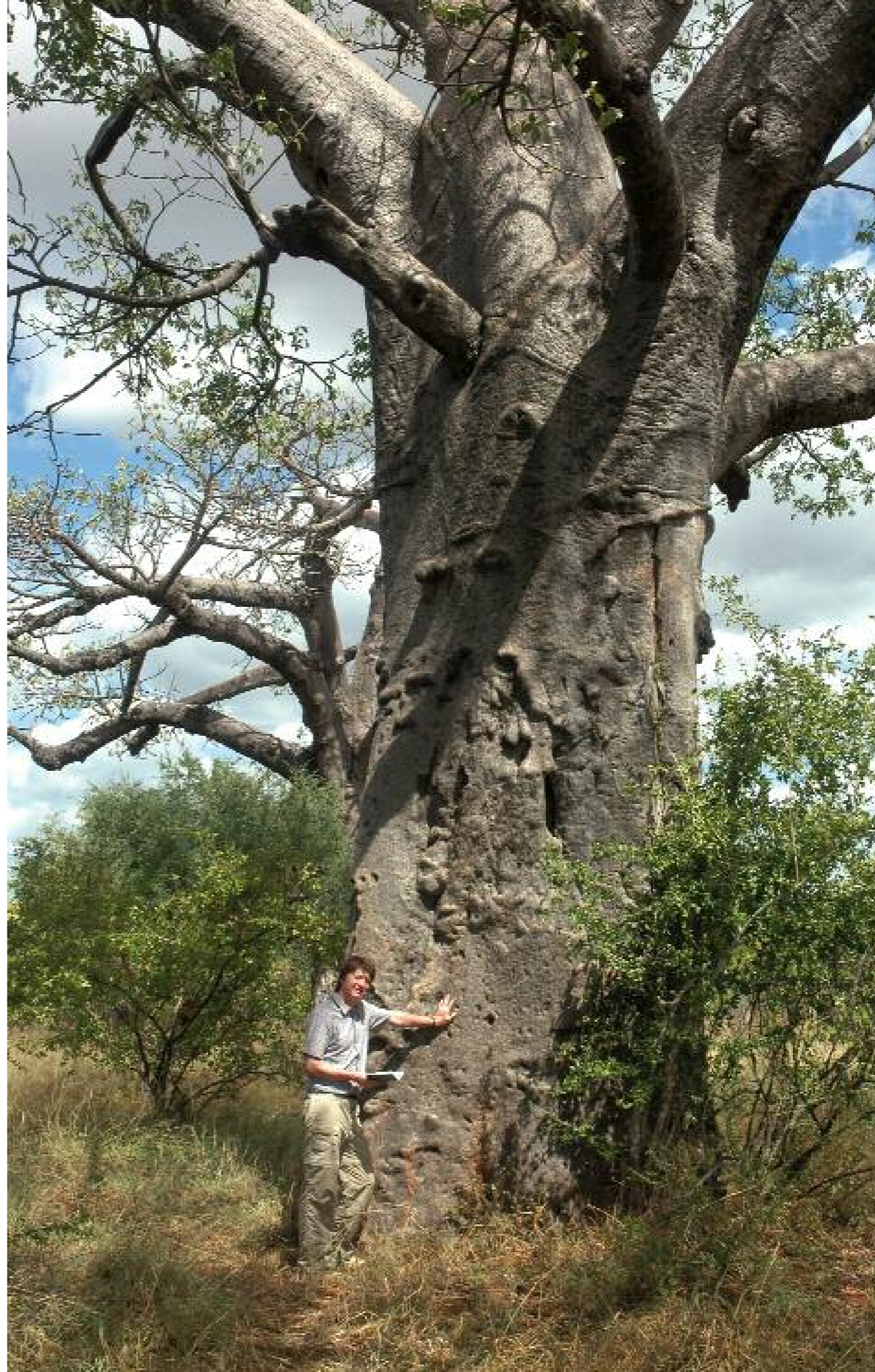
156

Sibiu
(Roemenië)
28.04.2006

< In het kader van Natura 2000 worden ook adviezen verleend aan andere landen in de Europese Unie. Behalve workshops omvatten werkbezoeken aan deze landen meestal ook een of meerdere excursies. Hier wordt een steppengrasland besproken in de omgeving van Sibiu in Transsylvanië.

> Veldbezoek aan Kruger Nationaal Park in het kader van de ontwikkeling van het informatiesysteem SynBioSys Kruger. In het noorden van het park komen baobabs (*Adansonia digitata*) voor, dikstammige bomen, die volgens een legende van het San-volk voor straf door de goden uit de hemel op de aarde zijn gegooid en daardoor op hun kop zijn terechtgekomen, vandaar hun markante verschijningsvorm.

Kruger National Park
(Zuid-Afrika)
17.02.2005

157

En niet nadat de spade al de grond in is gegaan. Maar Schaminée wil graag dat de boeken een breed publiek bereiken, om dat kennis te laten maken met de unieke Nederlandse natuur. 'De meeste Nederlanders onderschatten de waarde van onze natuur. In vergelijking met andere landen bezitten wij slechts kleine stukjes. Maar al die kleine stukjes zijn wel van grote betekenis voor de Europese natuur. In de meeste landen is weinig van de natuur in de deltagebieden overgebleven. Nederland herbergt de best beschermde delta van Europa.' Dat die deltanatuur is behouden, danken we aan natuurbeschermers, aldus Schaminée. 'Er is bijna geen ander land in Europa waar zo'n uitgestrekt duingebied bestaat. Voor de zoutmoerassen geldt hetzelfde. Allemaal van grote betekenis voor flora en fauna. Denk alleen maar aan die duizenden vogels die hier in het voor- en najaar komen bijtanken.' De toon van de boeken is positief. Weinig gesomber over de teloorgang van al dit moois of over de bedreigingen waarmee de natuurgebieden zijn omgeven. 'Nee, dat is ook niet meer zo urgent', aldus Schaminée. 'Want het gaat best goed met de Nederlandse natuur. We hebben de afgelopen decennia grote successen geboekt. De kwaliteit van het

oppervlaktewater is sterk verbeterd waardoor de kranswieren weer zijn teruggekomen. Er is minder zwavel en stikstof in de lucht waardoor er weer korstmossen op de bomen groeien. In de Oostvaardersplassen broeden zeearenden en in het Fochteloërveen kraanvogels. We zijn er echter nog niet. We hebben nog veel last van stikstofdepositie door de landbouw en de druk op de ruimte voor natuur is groot. Maar Nederland heeft veel gedaan om de natuur weer op orde te krijgen.' Schaminée pakt zijn logboekje met vegetatieopnamen erbij en bladert naar begin oktober 2009. Toen was hij met enkele collega's in De Prunje, een deel van een groot natuurontwikkelingsgebied in Zeeland. 'We zagen hier voor het eerst *Hordeum marinum* ofwel het zeldzame zeegerst. Een spektakel, want de zeegerst was op deze plek niet eerder waargenomen en de soort groeide hier bovendien in een naar hem vernoemde plantengemeenschap die tot de allereerste van ons land behoort. Het betekent dat de omstandigheden in dit nieuwe natuurgebied nu zo goed zijn, dat zulke zeldzame soorten zich er thuis voelen. Dan ga je 's avonds met een goed gevoel naar huis.'

< Excursie van de Plantensociologische Kring Nederland naar de Bemelerberg in Zuid-Limburg. De kring organiseert jaarlijks een veertigtal excursies, waarbij vakgenoten terreinen bezoeken en ter plekke de toestand van de vegetatie bekijken en adviezen geven over het terreinbeheer. Rechts van Joop Schaminée op de foto: Eddy Weeda, eveneens vegetatieonderzoeker bij Alterra.

> Op 2 oktober 2009 werd in het natuurontwikkelingsgebied De Prunje op Schouwen een aantal plekken gevonden met de sterk bedreigde zeegerst-associatie. Later die dag werd geconstateerd dat de gemeenschap op de 'locus classicus' (de Spui kom van Viane) was verdwenen, wat de waarneming nog meer bijzonder maakte.

